

TEARS FROM HEAVEN

Rouwrituelen

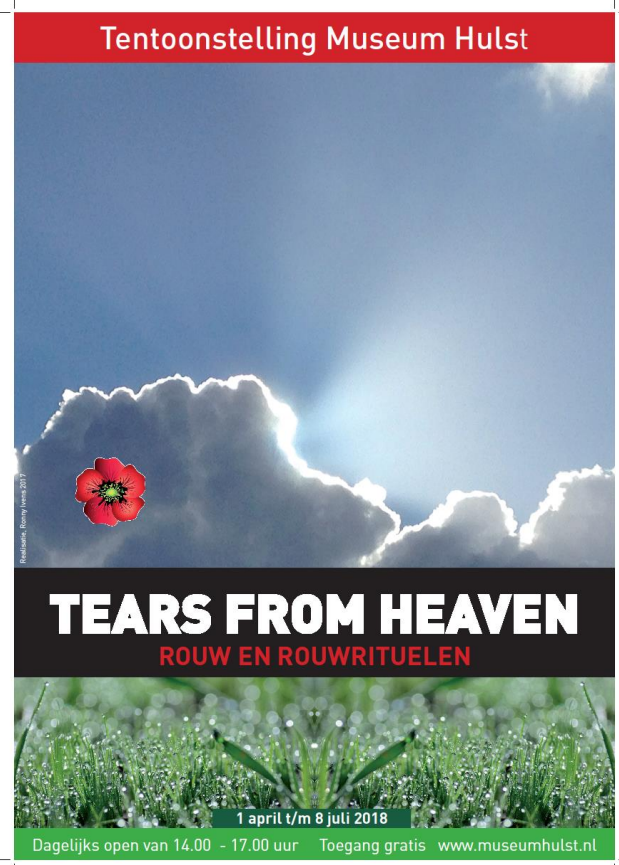

**Een expositie ter herinnering aan het
einde van de Eerste Wereldoorlog
Museum Hulst in samenwerking met
Kreatieve Vorming**

maart – juni 2018

Tears from Heaven

Dit jaar is het 100 jaar geleden dat de Eerste Wereldoorlog werd beëindigd. In de landen die direct betrokken waren bij deze oorlog zal dit op veel plaatsen herdacht worden. In Nederland veel minder. We waren neutraal. Toch leek het een aantal mensen in Hulst zinvol hier toch aandacht aan te besteden ook en vooral om de jeugd kennis te laten maken met dit drama. Want een drama was het. In totaal schat men dat er 9,5 miljoen militaire doden waren te betreuren als gevolg van de oorlogshandelingen. Het was ook een nieuwe oorlog. Nieuw in de zin dat het een industriële oorlog was. Een statische industriële oorlog. Het aantal kanonnen en de hoeveelheid granaten per vierkante kilometer was fenomenaal. Duizenden tonnen metaal werden uitgestort over de slachtevelden. Het doden was gemechaniseerd. De dood was massaal en daardoor normaal. En het rouwen? We weten het niet, we kunnen het ons niet voorstellen.

Onder de noemer "Tears from Heaven" hebben een drietal organisaties een programma opgesteld ter herinnering aan het einde van de Eerste Wereldoorlog. De Cantorij, De Oudheidkundige Kring "de Vier Ambachten" en Museum Hulst.

In Museum Hulst wordt dit ingevuld met een drietal thema's:

- Rouwrituelen in Zeeuws Vlaanderen
- Een herontdekt meesterwerk van de Zeeuws--Vlaamse schilder K. J. Huineman
- Werkstukken van de Creatieve Vorming..

Een herontdekt meesterwerk

Op zoek naar objecten voor deze expositie werden we getipt over een aantal schilderijen die in Terneuzen in een garage waren opgeslagen en die geschikt zouden zijn om de verschrikkingen van de Eerste Wereldoorlog te duiden. Het bleek een 7-luik te zijn van de Zeeuws-Vlaamse schilder Kornelis Jacobus Huineman. We waren direct onder de indruk van het werk en besloten dit het kernstuk te maken van de expositie. Huineman leefde van 1886-1952 en heeft een groot oeuvre achtergelaten dat voor een groot deel in particuliere handen is. In Terneuzen staan nog enkele werken in het gemeente depot.

Tijdens het interbellum, in 1934 – 1935 maakte hij dit werk, dit 7-luik. Er is niets bekend over de achtergronden van dit werk. Waarom heeft hij het geschilderd en wat wilde hij duidelijk maken? Het is dan 16 jaar na het einde van de Eerste Wereldoorlog en de volgende zal een paar jaar later beginnen. De Tweede Wereldoorlog, die omvangrijker is en veel meer doden telt. Het is ook een nieuw soort oorlog, nieuw door het systematisch uitroeien van hele bevolkingsgroepen, 72 miljoen dodelijke slachtoffers, waarvan twee derde burgers.

Het Interbellum (1918 – 1939) is in drie fases in te delen. De eerste jaren na de Eerste Wereldoorlog vinden in Europa diverse socialistische omwentelingen plaats. Ook in Nederland dreigt in 1918 een 'revolutie'. In de jaren twintig is sprake van economisch herstel en optimisme. Voorstellen tot ontwapening en de opkomst van de Volkenbond bevorderen dat optimisme.

Na de beurskrach van 1929 breekt echter een economische wereldcrisis uit, die ook in Nederland grote gevolgen heeft. De opkomst van het nationaalsocialisme en fascisme en de toenemende herbewapening leiden tot oplopende internationale spanning. In 1933 gaat het Rijksdaggebouw in vlammen op. Als dader wordt de Nederlander Marinus van der Lubbe aangewezen. De regering-Hitler maakt van de gelegenheid gebruik om verregaande maatregelen tegen de communisten te nemen. In Duitsland begint een boycot van Joodse winkels en bedrijven.

Hebben deze ontwikkelingen de schilder beïnvloed? Is hij zich er van bewust geweest? Je zou denken van wel wanneer je de afbeeldingen op de schilderijen bekijkt. Vijf van de schilderijen hebben een titel. Zoals; "De dood speelt viool", "Golgotha", "Fabrieken", "De val" en "De hel".

De Val

Al met al een somber beeld. Voorvoelde de schilder het naderen van het onheil? De Eerste Wereldoorlog was aan Zeeuws Vlaanderen voorbij gegaan. Ja, er waren vluchtelingen in grote getale uit België naar Zeeuws Vlaanderen gekomen, er was de dodendraad. Maar het grote sterven werd niet beleefd. Zou Nederland de dans weer ontspringen?

We hebben Johan de Vos, eredirecteur van de Academie voor Schone Kunsten van Sint-Niklaas, gevraagd de expositie te openen en de schilderijen te beschrijven. Hieronder zijn bijdrage in 16 overpeinzingen.

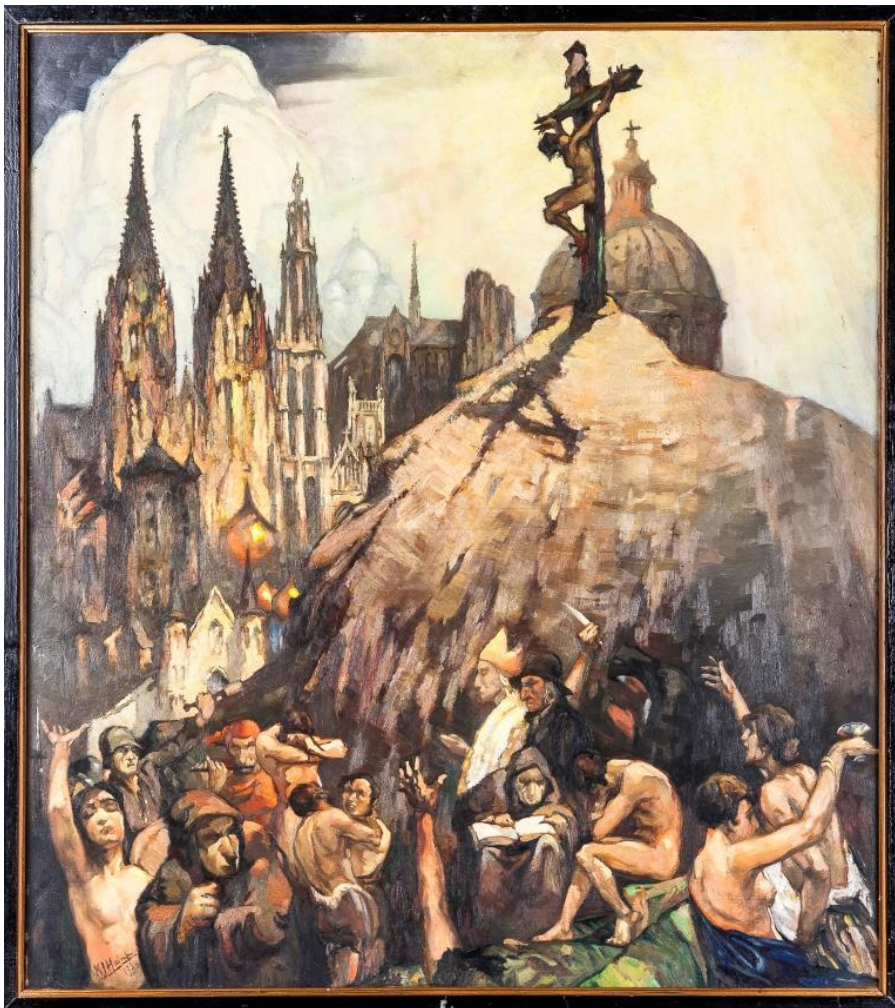
Overpeinzingen bij Huineman

Johan de Vos.:

1. Een meesterwerk van Kornelis Jacobus Huineman. In twee betekenissen. Vooreerst is het letterlijk het werk van een meester,

iemand die vakkundig is, ervaren, zelfbewust en volwassen in het medium. Maar in een tweede betekenis is een meesterwerk een werk dat zich onderscheidt van het andere werk van diezelfde schilder. Kunstenaars maken zelden tientallen meesterwerken, het zijn er meestal niet meer dan een paar. In dit geval vooral één: dit werk dus, of beter nog een werk dat een samensholing is van zeven schilderijen. In het perspectief van zijn gehele oeuvre onderscheidt dit werk zich omdat het elementen bevat uit alle andere schilderijen, schetsen en oefeningen. Het is alsof veel van zijn ander werk eigenlijk de aanloop was naar dit totaalwerk.

2. De zeven schilderijen werden geschikt als een symmetrische installatie: drie boven elkaar in het midden en aan weerszijden telkens twee, onderaan een verticaal schilderij en daarboven een vierkant. Het geheel heeft de allure van een monument. Het mag hoog worden ophangen, boven ooghoogte, zodat je er als toeschouwer tegenop kijkt. Elk van die zeven schilderijen kunnen we niet anders zien dan als een onderdeel van dit geheel. Het zou onzindelijk zijn om die schilderijen apart te verkopen of te exposeren.

Golgotha

3. Het meest opvallende bij deze schilderijen is de neerwaartse beweging van veel figuren in beeld. Dat is uitzonderlijk, schilders die zo'n monumentaal werk maken hebben de neiging om iets te verheerlijken, te verheffen. Vaak heeft het met religie te maken, met iets dat de schilder wil optillen, richten naar het hogere. Huineman werkt hier averechts, de letterlijk hoogste werken tonen een val. Als een hoge naakte figuur haar armen ten hemel richt is er tegelijk het wenken van de afgrond. Haar geste is niet triomfantelijk, neen, ze vertolkt angst. En zo is het gehele schilderij: van een grandioze neergang.

Fabrieken

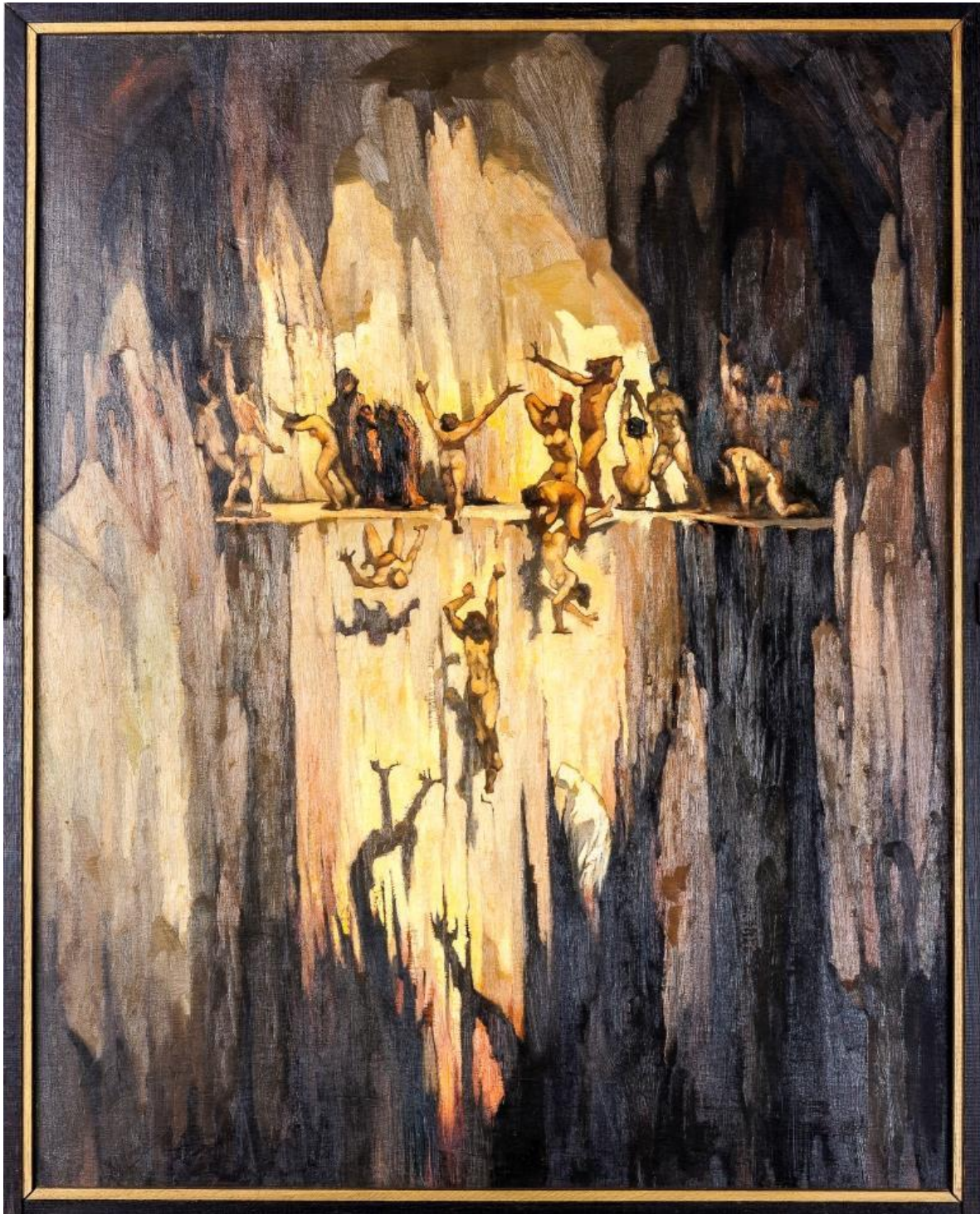
4. De schilderijen zijn sluitend. Ik bedoel daarmee, dat ze donkerte vertonen aan de randen, dat de hoofdfiguren gericht zijn naar de binnenkant van het zevenluik. Donkerte is de hoofdkleur, maar er is nog iets anders, de grondtoon - het is haast onzichtbaar - is rood. Het is het rood waarmee de schilder zijn lege doek heeft geprepareerd. Schilders met zijn allure schilderen niet op het blote doek, ze schilderen op verf, verf op verf. En die 'onderverf', de grondlaag is rood. Dat rood is nauwelijks zichtbaar, maar voor wat mij betreft, wel voelbaar. Het is zoals bloed, het is voluit in het lichaam aanwezig, maar letterlijk onderhuids. Toch is het goed om te weten dat het er is.

5. Even iets over de schilder. We kunnen hem een amateur noemen. Zijn hoofdberoep, het beroep dat hij als 'broodwinning' beoefende was dat van deurwaarder. Dat wil zeggen dat hij niet schilderde om er geld mee te verdienen. Hij schilderde uit levenslust, misschien was schilderen voor hem zelfs levensnoodzakelijk. Het woord 'amateur', als het gebruikt wordt in de context van kunst en schilderkunst, klinkt denigrerend. Maar in dit geval en zelfs in het specifieke geval van dit zevenluik is het een voordeel. Ik bedoel dit: de schilder wordt niet in de minste mate gedreven door commerciële bedoelingen, hij kan gewoon zijn zin doen. Tijdens mijn job in de academie van Sint-Niklaas heb ik honderden mensen meegemaakt die amateur waren. Ze waren twee keer opgeleid. De eerste keer voor het vak waarmee ze de kost verdienden en een tweede keer als beeldend kunstenaar. Twee keer op hoog niveau. De professionele kunstschilder heeft het moeilijk, hij moet voldoen aan de eisen van de kunstmarkt, een eigen stijl hebben, een productie van niet te veel en niet te weinig en voldoen aan de vraag en de smaak van een rijk publiek. En vaak is dat een treurige en conservatieve smaak.

6. Ik doe enige moeite om niet te begrijpen wat de betekenis is van dit zevenluik. Of beter nog, om dit niet al te duidelijk onder woorden te brengen. Een interpretatie met woorden zou afbreuk doen aan de complexiteit van dit werk. Ik ben ervan overtuigd dat dit werk vele betekenissen heeft, dat het niet eenduidig is, dat het een mengeling is van inzichten, artistieke bevestigingen en nog elementen die door het hoofd spoken van een kunstenaar van zijn tijd.

7. Bij de andere werken van Huineman zien we hoe hij schildert naar de zogenaamde werkelijkheid, hij schildert dan bestaande huizen, landschappen en mensen, met vakkennis en vooral natuurgetrouw. In die betekenis is dit werk buitenissig. Wat hij hier schildert is eigenlijk fictie. Het zijn herkenbare elementen in een sprookjesachtige context.

Picturale onwaarheden. De landschappen zijn combinaties van elementen die ons vertrouwd zijn, rotsen, heuvels en waterpartijen. Er zijn ook gebouwen te zien, sommige bestaan echt, het zijn bekende torens, of interieurs van kerken, maar in deze schilderijen krijgen ze een nieuwe context. Het maakt het werk in zekere surrealistisch, bevreemdend, van een gekunstelde, vertekende werkelijkheid.

De hel

8. Zo is er het verschil tussen een portret en een 'kop'. In de kringen van de academies voor schone kunsten en de schilder-, teken- en beeldhouwersopleidingen is dat een bekend verschijnsel. Een portret gaat over een bepaalde figuur die herkenbaar (misschien wel vervormd) maar toch, expressief weergeeft hoe de schilder die persoon ziet en verbeeldt. Bij een kop is dat anders, dan schildert de kunstenaar een figuur, bijvoorbeeld met een duivelse kin of een opdringerige neus, een schijnheilige blik, wulpse borsten of perverse dijen. De figuren krijgen zo een welomschreven karakter, met minder nuances, laten we zeggen karikaturaal. Wat we zien is niet reëel, het is de wereld van een schilder die, op latere leeftijd, in een opwelling een meesterwerk vervaardigt.

9. Critici zijn er verzot op om een schilder te catalogeren. Dat geeft rust. De wijsneuzerige kijker kan die termen dan uit het hoofd leren en schaamteloos de kunstenaar in een kastje stoppen met naam, nummer en jaartal. In die zin werd Huineman een *scheldeluminist* genoemd. Tegelijk ben ik het die critici dankbaar dat ze dat deden, want het is spannend om in die schilderijen te kijken naar zijn manier om het licht te verbeelden. Huineman doet het briljant. Inderdaad, licht is te herkennen aan de schaduwen, aan haar relatie met donkerte. Daarenboven toont hij een resem van tussentonen tussen het bijna zwart en het bijna wit in zijn doeken. Het geeft dieptezicht aan zijn schilderijen en het biedt hem de mogelijkheid om onderscheid te tonen tussen de belangrijke en minder belangrijke in beeld. Maar weet dit: Huineman is óók een Scheldeluminist, maar hij is meer, veel meer, we kunnen zijn werk nog beplakken met tientallen etiketten. Aan u, kijkers, de eer.

10. Er is de schaduw van het kruis op de berg Golgota en in hetzelfde schilderij zien we de beroemde kerktorens toevallig in contrast met heldere wolken in de achtergrond. De vier gevallen figuren tuimelen afgetekend in een lumineus veld, terwijl ze in hun val en in combinatie met een wit doek toch zorgen voor enige zedigheid. Huineman accentueert, met raffinement.

11. Ook bij dit schilderij onderdeel zien we hoe de figuren omlijnt zijn, hun gezichten en lichamen kregen een modieuze hoekigheid, het maakt de vorm krachtig en de val onvermijdelijk. Bij dit werk toont Huineman zijn virtuositeit als schilder. Hij kan alles, van het abstraheren, tot het fijnschilderen van details, van het componeren naar de oudste tradities tot het weglaten van alles wat hem als overbodig voorkomt.

De dood speelt viool

12. Ook in die zin is het werk een meesterwerk. Huineman is iemand die het oude metier beheerst. Hij koketteert met zijn kunnen. We herkennen in zijn werk alles waar kunstschilders goed in zijn; in dit geval ook het tekenen van naakte lichamen in de meest diverse houdingen, het werk met de perspectief, waardoor hij de derde dimensie – inderdaad – lumineus en ingenieus weergeeft. We zien het bij de valpartijen, de reflecties op water, het gebruik van soort artistieke mist in het tafereel met de rokende fabrieksschouwen. Dit werk houdt het midden tussen klassiek en hedendaags, het gebruikt de klassieke schilderkunst om een hedendaagse problematiek te verbeelden.

13. Opvallend bij deze schilderijen is het gebruik van symbolen. Symbolen zijn in dit geval afbeeldingen die in ons beeldgeheugen al een bepaalde betekenis hebben. Het beeld van de gekruisigde Christus bijvoorbeeld. Het is een krachtig symbool dat bij veel christenen en mensen uit deze cultuur een haast gewijde indruk maakt. Maar als Huineman dit combineert met de rook van fabrieksschouwen is het niet moeilijk om dit als pijnlijk te ervaren. Het gewijde karakter krijgt voor veel kijkers dan een deuk. We zien figuren die gekleed zijn als bisschop met een mijter in combinatie met blote vrouwen die wellustig hun borsten presenteren. Een skelet danst op de tonen van een viool en bij dit tafereel is er ook nog de man met de zeis. Vooral in de katholieke kerken en in de katholieke illustraties werden al deze symbolen veelvuldig gebruikt. Huineman kent ze en gebruikt ze uitdagend. Hij verwacht van

de kijker dat hij die symbolen kent. Ik vraag me daarbij af hoe dat zal zijn bij de kijker in het jaar 2100.

14. Ik las kranten-knipsels over Huineman. Ze dateren van na de Tweede Wereldoorlog tot nu. Vooral na zijn dood, wordt er in de pers – en zeker zonder kwade bedoelingen – nogal laagdunkend gedaan over zijn werk. Enerzijds wordt het de hemel in geprezen, maar daarnaast benadrukt men telkens het feit dat hij amateur is, zogezegd verdienstelijk, maar toch een amateur. Na zijn dood werd zijn werk verkocht bij de Kino Kunsthandel BUT in Terneuzen en ik citeer ‘het adres voor fraaie wanddecoratie’ en verder ‘tegen voordelige prijzen’. Welwillend wilde men in Terneuzen een retrospectieve tentoonstelling van zijn werk organiseren, maar naar ik lees vooral omdat hij er woonde en werkte.

Dat is lief, maar dat is een denigrerende reden. Ik ervaar dit als kleinburgerlijk en neerbuigend.

15. Kornelis Jacobus Huineman werd in Terneuzen geboren in 1886 en hij werd 65 jaar. Hij is snel gestorven tijdens de voorbereiding van een reis naar Venezuela. Veel bij zijn levensloop wijst op een avontuurlijk en eigenzinnig karakter. Hij was deurwaarder, dat was trouwens ook het beroep van zijn vader, maar tegelijk vermaard om zijn spitse juridische kennis en inzicht. Het klikte niet tussen hem en zijn toevallige schilderleermeester Toorop, Huineman ervoer hem als te autoritair. Later leerde hij meer, en op gelijke hoogte van Gerard Jacob. Ook merkwaardig is het

feit dat hij eind van de oorlog ter dood veroordeeld werd door de Duitsers. Met enkele kompanen had hij het plan om springstof te verwijderen. Maar de terechtstelling ging niet door en tijdens de tijd van zijn gevangenschap tekende en schilderde Huineman koeltjes door, inclusief een portret van één van zijn bewakers.

16. Tenslotte wil ik benadrukken dat ik het bijzonder zinvol vind dat dit

werk in het museum van Hulst hangt en blijft hangen. Dit is een goede plek. Het schilderwerk van Huineman neigt naar de mooie Vlaamse traditie van schilderen. Deze taferelen met de Roomse symbolen, het monumentale en het briljante leven passen bij deze plek ten zuiden van de Schelde. De organisatoren van dit museum brengen deze schilder een terechte en waardige glorie. Ik weet zeker dat de vele bezoekers van Hulst dit zevenluik zullen waarderen. Het moet niet, maar het zal.

**En daarom Dames en Heren,
Leve Kornelis Jacobus Huineman.**

Memento Mori (gedenk te sterven)

Uitvaart in Nederland.

Arjaan de Ridder

Een Latijnse spreuk die al voorkwam op Romeinse zilveren bekers. Ook een populaire naam voor uitvaartvereniging of verzekering. En een boodschap aan ons waar we, vooral als we jong zijn nog niet aan willen denken,

Haast u, haast u, uiterst langzaam, want het einddoel is bekend; zoals Willem Vermandere zong in 'Onderweg'. M.a.w. we schuiven het liever zolang mogelijk voor ons uit. Waar mensen leven, gaan ook mensen dood. In de Franse tijd (1795-1813) werd op grond van de Code Civil uit 1804 en de Code Pénal uit 1810 het begraven in kerken binnen en buiten de bebouwde kom verboden. Willem 1 maakte deze besluiten bij zijn aantreden in 1813 weer ongedaan. In 1829 vaardigde koning Willem 1 wederom een verbod uit op kerkbegravenissen en moesten gemeentes met meer dan 1000 inwoners hun nieuwe begraafplaatsen buiten de bebouwde kom aanleggen. Een uitzondering was er voor diegene die al een eigen grafkelder bezaten.

Tegelijk met het verzet tegen het begraven in en rond de kerken, ontstond weer de interesse in cremeren. Vooral medici en wetenschappers stelden dat het verbranden van overledenen de bestrijding van epidemische ziekten positief kon beïnvloeden. Zij ontdekten dat de ontbindende lijken mogelijk het drinkwater konden besmetten. Tijdens medische congressen pleitten zij openlijk voor het legaliseren van lijkverbranding.

De regels met betrekking tot de wijze van begraven, de inrichting van een begraafplaats, de begrafenis- rechten en de duur van de grafrust en dergelijke, werden vastgelegd in de Begrafeniswet van 1869. Dit was de eerste landelijke wet. Er zat echter een leemte in de wet. Crematie werd weliswaar verboden, maar de strafrechtelijke sancties ontbraken. Hiervan maakten voorstanders van crematie dankbaar gebruik.

In 1875 werd er "eene vereeniging tot invoering der lijkverbranding in Nederland" opgericht. Pas in 1913 werd in Nederland het eerste crematorium op begraafplaats Westerveld in Driehuis gebouwd: crematorium Velsen, waar op 1 april 1914 de eerste crematie plaatsvond. De crematie was eigenlijk nog illegaal omdat in de wetgeving lijkverbranding nog niet was opgenomen. Vanaf 1955 is cremeren

wettelijk toegestaan. Vanaf 1968 stelt de wet cremeren gelijk aan begraven.

In de jaren '50/'60 was er van cremeren in Zeeuws Vlaanderen niet of nauwelijks sprake. We leefden nog in een sterk verzuilde samenleving. Bijna iedereen werd kerkelijk begraven.

Thuis opbaren, een eenvoudige rouwkaart en met de rouwkoets naar de begraafplaats, met alleen de mannelijke familieleden als genodigden. Het dragen van de kist werd voornamelijk door familie gedaan.

Status had je als de dienst met meer dan 1 pastoor was en hoe later op de dag de kerkdienst was, hoe belangrijker je was.

Eind jaren 50 kwam de eerste rouwwagen. Eerst nog op basis van Europese automerken (Opel, Wartburg), later werden vnl. Chevrolet en Oldsmobile omgebouwd. De eerste mortuaria werden gebouwd. Meestal bij of in een ziekenhuis / bejaardenhuis. Later als zelfstandige rouwcentrums. De uitvaarten worden vanaf de jaren 70 steeds uitgebreider. Meer mensen worden uitgenodigd door meer rouwkaarten te versturen, maar ook de rouwadvertentie deed zijn intrede. Mondjesmaat vonden er crematies plaats, waarvoor we eerst naar Breda moesten en later in Middelburg terecht konden. De rouwauto en maximaal 5 auto's van de familie mochten dan mee de boot over. De overige mensen moesten op eigen gelegenheid en konden dan letterlijk

de boot wel eens missen. In 1989 was het crematorium in Terneuzen klaar en hoefden we niet meer over de Schelde of de provincie uit voor een crematie. Vanaf die tijd is het percentage crematies sterk toegenomen en wordt tegenwoordig meer dan 60 procent gecremeerd. Was vroeger een crematie synoniem voor niet-kerkelijk, tegenwoordig is dit verband absoluut niet meer aan te wijzen.

De laatste wijziging op de Wet op de lijkbezorging is van 12 juni 2009

Enkele wijzigingen daaruit waren:

- De termijn waarin een overledene moest worden begraven/gecremeerd ging van 5 dagen (zaterdag en zondag telden gewoon mee) naar 6 werkdagen. Een hele verbetering m.i.
- Er mag een lichte balseming plaatsvinden op overledenen. (niet dat het veel gebeurt, maar het mag nu wettelijk)
- De eigenaar van een begraafplaats is niet meer aansprakelijk voor schade aan de grafstenen.
- De wettelijke grafrust werd teruggebracht naar 10 jaar. (dit gaf de begraafplaatsbeheerder een instrument om sneller over te gaan tot ruiming)

Tot slot,

Niemand kan in de toekomst kijken, wie weet welke vorm van lijkbezorging er bij komt naast begraven of cremieren. Maar hoe dan ook, Memento Mori, gedenk te sterven want van uitstel komt geen afstel.

Rouwobjecten

HODIE MIHI, CRAS TIBI (Heden ik, morgen gij)

Van de oude rouwgebruiken in onze streek is niet veel meer over. Heel lang toonden de mensen duidelijk dat er een sterfgeval in de familie was, b.v. in de kleding.

In verschillende boeken worden verschillende gebruiken beschreven. De Bree schrijft in zijn boek over klederdrachten in Zeeland:

Het Hulster kostuum kende alleen effen zwart als rouw. Japon en schort waren evenals de doek zwart, zonder versiering. De bol van de muts was meestal onversierd, soms ook wel geborduurd in kleine figuurtjes in zwart en wit. De slippers waren onversierd en er was geen kant aangewend. Wel werd op de buitenzijde van de slippers een zwart lintje genaaid, dat op enkele centimeters afstand van de rand, evenwijdig met deze was aangebracht. Ook het lint om de bol van de muts was zwart, en in plaats van het bloedkoralen collier met gouden slot werden zwarte kralen gedragen aan een zilver slot van sobere uitvoering. Deze

Rouwmutts met en zonder kap

rouwsloten bestonden uit een rond middenstuk, waarin een enkele maal een zwarte steen was aangebracht, terwijl twee halvemaanvormige zijstukken het middenstuk flankeerden. Het collier bestond uit vier rijen kralen, die niet altijd van granaat waren doch meestal van zwart glas of steen. Oorbellen waren dan eveneens van zilver.

Rouwsnoer (22001)

In het boek *Dialecten van Oost Zeeuwsch Vlaanderen* staat:

Tot omstreeks 1930 was de rouwtijd één jaar en zes weken; soms werd het zwart tijdens de laatste zes weken vervangen door grijs; in grote gezinnen werd vaak jaren achtereen rouwkleding gedragen.

Mevrouw Stallaert schrijft in "Over de Vier Ambachten" over de rouwdracht: *Bij rouw werden de bloedkoralen vervangen door een snoer van granaat, zwart glazen kralen of gitten.*

En over de manteline (een zwarte cape): *De capuchon zette men zelden op het hoofd, alleen als men in een rouwstoet liep of bij hondenweer.* Over de kaphoed: *De kleur van de linten was in vele gevallen blauw of gebloemd. Bij rouw werd de kleur vervangen door zwart.*

In De Zeeuwse streekdrachten 1800-2000, periode tot 1900:

In de rouw is de kleding, ook de neusdoek en de schort, effen zwart zonder versieringen. De Vlaamse bovenmuts is gemaakt van effen wit batist. Soms is hij voorzien van lint met kleine zwart-witte figuurtjes. De speldenversiering ontbreekt, evenals de kanten rand langs de voorstrook. Het halssnoer is van zwarte gitten of glazen kralen aan een driedelig zilveren slot. De oorbellen zijn ofwel puntbellen van zwartgeverfd zilverdraad, ofwel zilveren rouwklokken met een geslepen pegel van zwarte steen. Ook komen oorbellen voor van fijn zwart koord of haarwerk. Men kent een zware rouw met dofzwarte kleren, een middenrouw met zwart met grijze kleding en een lichte rouw met witte en zwarte stoffen. Na 1900 raken deze gebruiken snel op hun retour.

Rouwklokken (02027)

Rouwservies (07051 - 07056)

Het was ook gebruik om een zwarte rouwband om de arm te dragen tijdens de rouwperiode, nog tot de jaren '60 droegen de mannen 6 weken lang een zwart bandje op de revers.

Bij een sterfgeval werden de blinden van een huis gesloten en met

een zwarte strik vastgemaakt, de spiegels werden omgedraaid. In gegoede milieus kwam het rouwservies uit de kast. Over de kist werd een baarkleed gelegd.

Een Katholiek gebruik was het om bidprentjes uit te geven waarop leven en sterven van de overledene werden herdacht. Dit gebruik wordt steeds algemener.

Het was hier niet gebruikelijk dat de vrouwen na de mis meedingen naar het kerkhof. In Nieuw Namen liep voor de begrafenisstoet de heer Van Laere met een vaandel met de tekst: "Heden ik, morgen gij".

Rouwvogel (90007)

Rouwrozetten (02085)

Rouwoorbel (02026)

Rouwoorbel (22002)

Kinderbaarkleed (100976)

Werkstukken van deelnemers Kreativee Vorming

De Kreativee Vorming zet zich al geruime tijd in om de creatieve vermogens van mensen te ontwikkelen door middel van kunstzinnige vorming. Met gepaste trots tonen wij u enkele kunstwerken die vervaardigd zijn door onze cursisten onder begeleiding van onze docenten.

Herinneringsschaal

Hélène Pauw

Keramiek, 31 cm

Een herinneringsschaal waarop je een kaars kunt branden of bloemen kunt leggen.

Fluwelen Blaadjes

Ilse Neve

Keramiek, 30 cm

Je zit in mijn hart.
Tussen fluwelen blaadjes.
Onbereikbaar lief.

Twee Tranen

Ilse Neve

Keramiek, 18 cm

Twee laatste tranen.
Druppels verstrengeld ineem.
Ik leun zo heerlijk.

Kluis en Schrijn

Joke Pannekoek

Keramiek; 15 x 35 cm

Kluis en schrijn om te bewaren wat je lief is.

Littekens

Lucie de Groene

Keramiek, 18 cm

Verdriet geeft barsten in je ziel.
Barsten worden scheuren die helen tot littekens.
Voor altijd....

Urn

Hélène Pauw

Keramiek, 18 cm

Het ei is een urn waarin je de as van een overledene kunt bewaren

Tranende Engel

Ilse Neve

Keramiek, ca 30 cm

Tranende engel

Onmetelijk veel verdriet.

Maar het wordt lichter.

Zoek het Licht

Lilian van Damme

Olie; 50x70 cm

Eigenlijk kan ieder voor zich zijn gevoel en interpretatie hier aan geven denk ik....het klopt altijd. Wat ik er zelf mee wilde uitbeelden: ook al heb je je van de wereld afgekeerd om welke reden dan ook, wend je blik naar het licht als het daar is. Het zit soms vol verrassingen.

Troostmeisje

Wim ter Burg

Olie; 50 x 40 cm

Rouw

Christian van Bellen
Olie; 50 X 50 CM

Deze soldaat, zelf helemaal gehavend uit de strijd gekomen (mist een been), knielt bij dit graf. Intens verdrietig. Je vraagt je af wie hier ligt. Een broer, neef, goede vriend. De prijs voor vrijheid.

Verbinding Verbroken

Marina Wauters
Acryl; 53 x 43 cm

De verbinding tussen hemel en aarde lijkt verbroken. Toch smeekt men God om kracht.

Loopgraaf

Marina Wauters
Pastel; 52 x 42 cm

Een loopgraaf als symbool voor alle zwarte gaten, waarin het leven kan worden meegesleurd. De hemel huilt, maar kijkt slechts toe.

Klaprozen

Sandra d'Haens

Aquarel; 50 x 40 cm

Deze klaprozen (poppies) zijn herdenkingsklaprozen Ze staan symbool voor Flanders Field. Niet als stille, en schone getuige van dood en vernietiging maar als teken van hoop voor de toekomst.

De Grens

Marlies Burm

Acryl, 50 x 60 cm

1914-1918 Het neutrale Nederland bewaakt de grens, waar de Duitsers langs de grens hoogspanningsdraad spanden, ook wel dodendraad genoemd. 1940-1945 Vanuit de tweede wereldoorlog geeft het dagboek van Anne Frank mooie zinnvolle woorden en duidelijkheid hoe onderduikers toen moesten leven. Nu heden ten dage zoeken vluchtelingen nog steeds naar een veilig en vrij leven, maar weten niet

waar en hoe ze moeten bouwen aan een toekomst. Leren wij als mensheid wel voldoende vanuit het verleden, en durven wij verder kijken dan ons eigen belang.

Tears from Heaven

Patricia Buijs

Olie, 80 x 60 cm

Crying Woman

Marianne Dobbelaar-Asjes
Olie; 40 x 120 cm

Deze vrouw heeft zoveel tranen gelaten over de familieleden vrienden kennissen en alle mensen die door de oorlog zijn omgekomen, dat er een traan is ontstaan in het graniet.

Deze mensen zie je in silhouet achter en opzij van de vrouw verdwijnen.

Troost en saamhorigheid

Bianca Lambert
Olie; 40 x 50 cm

Mijn bedoeling is om te laten zien dat er tussen alle pijn, verdriet en verwoesting van een oorlog ook licht is, troost en saamhorigheid.

Voorgoed voorbij

Annelies Merckx

Acryl, drieluik 40 x 120 cm

Een strofe uit het gedicht "Frontgedachten" van Garnt Stuiveling
Bijna een kind nog kwam 'k hierheen
Zo ongerijpt aan leed;
Nu ga ik door de tijd als een
Die alle smarten weet;
En het geluk, dat eenmaal groot
En stralend was voor mij
Is, sinds ik oorlog ken en dood
Voorgoed voorbij, voorbij.....

Colofon

Uitgave: Museum Hulst, maart 2018
Fotografie: Rinus Klaassen, Axel
Teksten: Johan de Vos, Sint Niklaas
Arjaan de Ridder, Hulst
Hanneke Stam; objecten museum Hulst
Bert Zandvoort; inleiding
7-luik: Uitleen: Fam. F de Meijer, Terneuzen

